

РЭЦЭПЦЫЯ ІТ-ПРАФЕСІЯНАЛІЗМАЎ БЕЛАРУСКАЙ МОВАЙ: ПАХОДЖАННЕ, ВЫКАРЫСТАННЕ, БЕЛАРУСКІЯ АДПАВЕДНІКІ

Цімафеюк У.К., Гатоўчыц Д.А.

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт інфарматыкі і радыёэлектронікі
г. Мінск, Рэспубліка Беларусь

Албут А.А. – старшы выкладчык

Навуковая праца прысвечана даследаванню паходжання і выкарыстання прафесійнай лексікі ў сферы інфармацыйных тэхналогій, а таксама пошуку і аналізу іх беларускіх эквівалентаў. Разглядаюцца папулярныя іТ-паняцці, якія шырока выкарыстоўваюцца ў прафесійным кантэксце, у літаратуры і практыцы ў галіне ІТ. У выніку быў складзены слоўнік на 160 адзінак.

Разгляд канкрэтных прафесійна-лексічных слоў[1], іх лексічнае значэнне[2], паходжанне, у якіх сітуацыях можна ўжыць, спосабы замены на беларускай мове[3]

У дадзенай навуковай працы мы ацэньваем сітуацыю з пазіцыі таго, што ў нашай роднай мове шмат англіцызмаў, аднак ёсць магчымасці для змянення гэтай сітуацыі. Разгледзім пытанне, чаму дадзеная тэма актуальна, бо часта сёння словы бяруцца з іншых моў. Хутка развіваюцца і ствараюцца новыя адзінкі ў галіне ІТ. Але ў той жа час у сучаснай беларускай мове назіраецца тэндэнцыя зацікаўленасці да практычнага выкарыстання слоў пачатку 20 ст., апоры на ўласныя моўныя рэсурсы.

У рамках нашай навуковай працы мы правялі даследаванне па зборы і аналізе інфармацыі аб паходжанні прафесіяналізмаў і падборы іх аналагаў на беларускай мове. Асабліва ўвага была нададзена папулярным ІТ-паняццям, якія шырока выкарыстоўваюцца ў прафесійным маўленні. У выніку быў складзены слоўнік, які ўключае 160 слоў, ужывальных у працоўным і штодзённым асяроддзі ў галіне інфармацыйных тэхналогій. Для зручнасці аналізу і сітэматызацыі, выбраныя словы былі падзелены на лагічныя блокі ў адпаведнасці з галіной прымянення ў ІТ-сферы (пасады, спецыяльнасці; паняцці распрацоўкі і інш.). Выбраныя прыклады са слоўніка змешчаны ў табліцы 1., якая паўтарае логіку арганізацыі слоўніка: разгляд канкрэтных прафесійных лексічных паняццяў [1], іх лексічнае значэнне [2], каментарый пра паходжанне, сітуацыі ўжывання, спосабы замены на беларускай мове [3, 4].

Большасць слоў у галіне інфармацыйных тэхналогій бяруцца з англійскай мовы па некалькіх прычынах. Па-першае, англійская мова з'яўляецца міжнароднай мовай камунікацыі, асабліва ў сферы ІТ. Гэта мова шырока выкарыстоўваецца ў міжнародных камандных праектах і распрацоўках праграмага забеспячэння. Па-другое, пачатак развіцця ІТ-індустрыі адбыўся ў ЗША, дзе знаходзяцца многія тэхналагічныя кампаніі, такія як Microsoft, Apple, Google. Таму англійская мова стала дамінуючай у гэтай галіне. Дадзеныя кампаніі задаюць трэндзы і фарміруюць новыя тэхналогіі, таму спецыяльная лексіка з англійскай мовы актыўна ўкараняецца ў сусветную ІТ-індустрыю.

Першы лагічны блок слоўніка складаецца з пасады, роляў, спецыфічных назваў. Разгледзім слова *джуніёр* (ад лац. *junior* 'маладзейшы, малодшы'). Агульнае значэнне гэтага слова 'малодшы спецыяліст'. Пачатковец з мінімальнымі ведамі і вопытам работы. У справе інфармацыйных тэхналогій – гэта чалавек, які ўмее вырашаць тэхнічныя задачы, ведае асноўныя тэхналогіі, мае камунікатыўныя навыкі, аднак часта знаходзіцца пад наглядом і настаўніцтвам больш вопытных калег. Прыклад выкарыстання: *Ён новы ў кампаніі, ён працуе як джуніёр-праграміст*. Аналагам на беларускай мове можа служыць словазлучэнне *распрацоўшчык-пачатковец*.

Наступны блок адносіцца да кірунку распрацоўкі, можна вылучыць такія словы, як *трэд*, *бранч* (ад англ. 'галінка, галіна', ад ст.-франц. 'адгалінаванне, галіна'). У сферы інфармацыйных тэхналогій гэта значыць 'поўная копія праекта, у якой вядзецца распрацоўка паралельна асноўнаму кода. Галінак можа быць шмат для працы з рознымі часткамі кода. Як прыклад выкарыстання: *Калі ты дадаеш новую функцыю, ствары новую галінку ў рэпазіторыі*. Беларускай аналагам з'яўляецца прамы пераклад гэтых слоў.

Наступны блокам з аналізаваных з'яўляюцца паняцці са скраму (ад англ. *scrum* 'гнуткая метадалогія кіравання праектамі'): слова *таска* (ад англ. *task* 'задача') – *Я толькі што скончыў сваю таску і гатовы ўзяцца за наступную*. Аналагам з'яўляецца слова *задача*. *Апрув, апрувіць* (ад англ. *approve* 'пацвердзіць, узгадніць') звычайна мае значэнне 'афіцыйна адобрыць, прыняць, зацвердзіць'. Ад распрацоўшчыкаў можна пачуць у такіх сказах: *Я праглядзеў код і дасягнуў якаснага выніку. Я апруваю змены*. На беларускай мове можна выкарыстоўваць адпаведнікі *ўзгадняю, ухваляю*.

Табліца 1 – Слоўнік прафесійнай ІТ-лексікі

Словы і выразы	Значэнне	Паходжанне – адпаведнік
Айцішнік	ІТ — спецыяліст	IT (Information Technology) — інфармацыйныя тэхналогіі
Джун, джуніёр	малодшы спецыяліст; пачатковец з мінімальнымі ведамі і вопытам работы	Junior — пачатковец
Лід, тымлід, Team Lead	круе камандай і працэсамі, вырашае спрэчныя пытанні	Team Lead – кіраўнік, капітан
Мідл	спецыяліст; наступны ўзровень пасля джуніёра; больш самастойны і дасведчаны	Middle — сярэдні
Рэф, рэферэнс	узор, арыенцір для натхнення	Reference — прыклад
Бэкэнд	унутраная частка сайта або дадатку, якая захоўваецца на серверы	Backend — задні край;
Каміт, каміціць	1) аб змененых файлах; 2) абяцанне зрабіць, выканаць працу	Commit — здзяйсняць
Кампіліць	сабраць код разам	Compile — складаць
Пушыць	1) загружаць код на сервер GIT; 2) публікаваць нешта; 3.) нагадваць іншаму	Push — штурхаць, прасоўваць; GitHub — сістэма для адсочвання гісторый змены файлаў
Факап	сур'ёзная няўдача, памылка, крах праекта, ганебны правал	Fuck up — сапсаваць
Фікс, фіксіць	выправіць памылку	Fix — правіць
Фрэймворк	платформа, набор інструментаў для распрацоўкі праграмнага прадукту, аснова, у якой можна хутчэй і прасцей напісаць код	Framework — каркас
Фронтэнд	знешняя частка праграмы або дадатку, частка для карыстальніка	Frontend — пярэдні край
Хедар, хэдар	блок у верхняй частцы сайта, першы элемент, які бачыць карыстальнік; прысутнічае на ўсіх старонках	Header — загаловак
Бэклог	спіс задач, якія трэба рэалізаваць у будучыні, у наступных версіях прадукту	Backlog — чарга работ
Ліба	бібліятэка	Library — бібліятэка

Такім чынам, наш аналіз паказвае, што ў беларускай мове магчыма падбіраць і арганічна ўжываць словы шляхам запазычвання, хаця магчымы і варыянты, утвораныя ўласна беларускамоўнымі адзінкамі. «Здабыткі беларускіх тэрміналагаў маглі б быць значна большымі і паўнаважкімі, аднак відавочная незапатрабаванасць і, можна сказаць, абывакавасць грамадскіх і дзяржаўных інстытутаў на пачатку XXI ст. да праблем беларускага нацыянальнага тэрмінабудаўніцтва, арыентацыя на рускамоўную і англа-амерыканізаваную тэрміналогію ўплываюць на характар далейшага пашырэння і паглыблення тэрміналагічнай працы. Пры гэтым адбываецца дэвальвацыя ранейшага разумення той відавочнай ісціны, што напісанне і выданне навуковай працы на роднай мове робіць гэту працу набыткам не толькі самой навукі (яна, як вядома, не мае межаў і паспяхова развіваецца на дзясятках самых розных моў), але і фактам беларускай культуры, асабістым укладам вучонага ў нацыянальнае бачанне навуковай карціны свету. Далейшае развіццё беларускай тэрміналогіі будзе залежаць ад ролі беларускай мовы ў сённяшнім грамадстве, “касметычнага” або паўнапраўнага статусу яе як адной з

дзяржаўных моў» [5, с. 17–18]. Мы ўпэўнены, што трэба развіваць не толькі пісьмовую лексіку, але і гутарковую. Гэта паказчык таго, што мова жыве. А самае галоўнае, што на ёй думаюць і лічаць яе роднай.

Спіс выкарыстаных крыніц:

1. Skypro [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу : <https://sky.pro/media/it-slang>. – Дата доступу : 17.12.2023.
2. Вiкисловарь [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу : <https://ru.wiktionary.org>. – Дата доступу : 17.12.2023.
3. Verbum анлайнавы слоўнік [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу : <https://verbum.by/>. – Дата доступу : 17.12.2023.
4. Slounik.org [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу : <https://slounik.org/>. – Дата доступу : 17.12.2023.
5. Беларуская мова. Прафесійная лексіка. Прыродазнаўства : вучэбн. дапам. для студэнтаў устаноў вышэйшай адукацыі / М.Р. Прыгодзіч [і інш.]. – Мінск : РІВШ, 2015. – 260 с.